

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ
КАФЕДРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор НУЦЗУ

(підпис)

Садковий В.П.
(прізвище та ініціали)

" _____ " _____ 20 р.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

навчальної вибіркової дисципліни
(нормативної, вибіркової)

підготовки магістра
(назва освітнього ступеня)

спеціальності 263

«Цивільна безпека»

(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізації «Охорона праці»

Харків – 2016 рік

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Древаль Ю.Д., професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки; д.держ.упр., професор

Програму рекомендовано кафедрою
охорони праці та техногенно-екологічної безпеки
Протокол від “ 25 ” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки

к.т.н., доцент

Артем'єв С.Р.

“ 25 ” серпня 2016 року

Схвалено вченою радою факультету техногенно-екологічної безпеки
Протокол від “ 25 ” серпня 2016 року № 12

Голова вченої ради факультету техногенно-екологічної безпеки

к.т.н., доцент

Метельов О.В.

“ 25 ” серпня 2016 року

ВСТУП

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Система управління охороною праці в галузі» складена відповідно до професійної спеціалізованої освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 262 «Цивільна безпека» спеціалізації «Охорона праці».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Система управління охороною праці в галузі» є комплексні характеристики організації та функціонування СУОП, які охоплюють нормативно-правові засади, управління соціальними ризиками, працезахоронний менеджмент, використання відповідного зарубіжного досвіду, багаторівневий підхід до забезпечення діяльності у сфері охорони праці, профілактичні заходи, попередження виробничого травматизму та професійних захворювань, управління роботами підвищеної небезпеки, контроль та аудит систем управління охороною праці на виробництві та регулювання систем управління охороною праці на рівні окремого об'єкта.

Міждисциплінарні зв'язки: навчання за даною програмою проводиться після вивчення таких дисциплін, як: «Безпека життєдіяльності», «Екологія», «Управління охороною праці», «Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань», «Організація наглядової діяльності з охорони праці» та «Державне управління охороною праці а техногенною безпекою».

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів та змістових модулів:

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУОП
 - 1.1. Нормативно-правові засади організації та функціонування СУОП
 - 1.2. Управління соціальними ризиками як фактор функціонування СУОП
 - 1.3. Менеджмент в СУОП
 - 1.4. Зарубіжний досвід організації та функціонування СУОП
 - 1.5. Рекомендації МОП щодо побудови та впровадження СУОП
2. УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ
 - 2.1. Багаторівневий підхід до організації СУОП
 - 2.2. Профілактичні заходи у сфері охорони праці
 - 2.3. Попередження виробничого травматизму та професійних захворювань
 - 2.4. Економічні методи управління охороною праці
 - 2.5. Контроль та аудит систем управління охороною праці на виробництві
3. КОМПЛЕКСНИЙ ХАРАКТЕР ФУНКЦІОНУВАННЯ СУОП НА ПІДПРИЄМСТВІ
 - 3.1. Локальне нормативно-правове регулювання охорони праці
 - 3.2. Обов'язки посадових осіб у сфері охорони праці
 - 3.3. Документація в СУОП
 - 3.4. Дотримання безпеки під час експлуатації виробничого та технічного устаткування
 - 3.5. Комплексний характер побудови та функціонування СУОП на підприємстві

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Система управління охороною праці в галузі» є формування у майбутніх фахівців з базовою вищою освітою чіткого розуміння системних характеристик управління охороною праці, отримання та закріплення знань щодо зарубіжного досвіду організації охорони праці, організації та функціонування системи управління охороною праці та служби охорони праці, заходів з попередження виробничого травматизму та професійних захворювань, побудови та функціонування СУОП та СОП на рівні окремих об'єктів

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» є оволодіння системою знань та формування умінь щодо використання нормативно-правових засад організації та функціонування СУОП, управління ризиками, менеджменту у сфері охорони праці, використання відповідного зарубіжного досвіду, багаторівневого підходу до побудови СУОП, профілактики та попередження виробничого травматизму, економічних методів управління охороною праці та комплексного характером функціонування СУОП.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми курсанти і студенти повинні:

знати:

- нормативно-правові засади організації та функціонування СУОП;
- підходи до управління соціальними ризиками як фактору управління охороною праці;
- сутність та особливості менеджменту у сфері охорони праці;
- особливості зарубіжного досвіду у питанні побудови СУОП;
- проблематику багаторівневого підходу до управління охороною праці;
- характер профілактичних заходів у сфері охорони праці;
- підходи до використання економічних методів у сфері охорони праці;
- змістовні характеристики контролю та аудиту систем управління охороною праці;
- сутність та особливості функціонування СУОП на рівні окремих об'єктів.

вміти:

- використовувати отримані знання у практичній діяльності у питання побудови СУОП та СУОП на об'єкті;
- опановувати особливостями ризик-орієнтованого підходу до діяльності у сфері охорони праці;
- надавати змістовну характеристику діяльності посадових осіб у сфері охорони праці;
- систематизувати основні прояви виробничого травматизму та професійних захворювань;
- розробляти комплекс заходів для попередження виробничого травматизму;
- використовувати інформаційний ресурс для належного забезпечення стану охорони праці.

мати навички:

- застосування отриманих знань на практиці;
- роботи з нормативно-правовими актами та документацією підприємства;
- здійснення комплексу робіт щодо вдосконалення СУОП на основі прогнозування професійних ризиків, попередження виробничого травматизму та професійних захворювань.

1.4. Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

загальні (ключові) компетентності:

- готовність застосовувати сучасні методи дослідження і прогнозування ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах;
- розуміти особливості підходів попередження можливих загроз життю і здоров'ю працюючих;
- формулювати завдання управління безпекою праці для їхнього рішення за допомогою інформаційних технологій.

професійні компетентності:

- здатність використовувати знання і практичні навички в галузі охорони праці та застосування нормативно-правових актів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 210 годин / 7 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУОП **Змістовний модуль 1. Нормативно-правові засади організації СУОП.**

Поняття нормативно-правового акту. Юридична сила нормативно-правових актів у сфері охорони праці. Термінологія в СУОП. Базові терміни. Класифікація нормативно-правових актів у сфері охорони праці. Показчик та реєстр НПАОП.

Змістовний модуль 2. Управління соціальними ризиками як фактор організації СУОП.

Ризик як об'єкт міждисциплінарних досліджень. Поняття ризику і соціального ризику. Ризик і загроза. Ризик і небезпека. Ризик і невизначеність. Проблематика управління ризиками. Класифікація соціальних ризиків. Соціальні ризики і соціальна безпека праці.

Змістовний модуль 3. Менеджмент в СУОП.

Поняття менеджменту. Співвідношення організації та управління. Новий публічний менеджмент. Сутність та структура менеджменту в сфері охорони праці. Інституціональні та неінституціональні чинники менеджменту у сфері охорони праці. Проблематика мобінгу, трудоголізму та управління стресовими ситуаціями.

Змістовний модуль 4. Зарубіжний досвід організації СУОП.

Інтегровані системи управління. Підсистеми управління якістю (ISO 9001) та екологічного управління (ISO 14001). Система управління гігієною та безпекою праці (ДСТУ OHSAS 18001:2010). Зарубіжні методи та методики оцінювання ризику. Досвід організації СУОП в окремих зарубіжних країнах.

Змістовний модуль 5. Рекомендації МОП щодо побудови та впровадження СУОП.

Керівництво з СУОП (МОП:СУОП 2001). Регулювання питань безпеки і гігієни праці в документах МОП. Регулювання повноважень інспекцій праці в конвенціях МОП. Рекомендації МОП щодо організації СОП.

МОДУЛЬ 2. УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ

Змістовний модуль 6. Багаторівневий підхід до організації СУОП.

Сутність та особливості взаємодії органів державної влади у питаннях охорони праці та промислової безпеки. Державний рівень управління охороною праці. Типове положення про СУОП. Галузевий та регіональний рівень управління охороною праці. Принципи та підходи побудови СУОП на рівні окремих об'єктів.

Змістовний модуль 7. Профілактичні заходи у сфері охорони праці.

Основні підходи до формування та реалізації профілактичних заходів у сфері охорони праці. Використання передового досвіду налагодження профілактичних заходів у сфері охорони праці. Особливості розроблення профілактичних заходів на різних рівнях соціально-трудових відносин. Перелік та структура профілактичних заходів. Проблематика алгоритму розроблення профілактичних заходів. Проблема впровадження концепції «нульового травматизму».

Змістовний модуль 8.

Попередження виробничого травматизму та професійних захворювань

Причини настання нещасних випадків на виробництві. Нормативно-правові засади попередження виробничого травматизму. Поняття шкідливих виробничих факторів. Класифікатор розподілу травм за ступенем тяжкості. Особливості травматизму та професійних захворювань у різних сферах соціально-трудових відносин. Проблема групування видів та проявів виробничого травматизму та професійних захворювань. Компетенція профспілок та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України

Змістовний модуль 9. Економічні методи управління охороною праці.

Сутність економічних методів. Нормативно-правове регулювання витрат на охорону праці. Співвідношення заходів з безпеки та продуктивності праці. Поєднання матеріальних і нематеріальних стимулів до безпеки праці на робочому місці. Вартість психології безпеки на роботі.

Змістовний модуль 10. Контроль і аудит в СУОП.

Нормативно-правові засади проведення контролю та аудиту на виробництві. Базові визначення і поняття у сфері контрольно-наглядової діяльності. Структурування (класифікація) контролю у сфері охорони праці. Сутність і співвідношення контролю і аудиту у сфері охорони праці.

МОДУЛЬ 3. КОМПЛЕКСНИЙ ХАРАКТЕР ФУНКЦІОНУВАННЯ СУОП НА ОБ'ЄКТІ

Змістовний модуль 11. Локальне нормативно-правове регулювання охорони праці.

Поняття та зміст локального нормативно-правового регулювання. Поняття локального нормативного акта. Види локальних нормативно-правових актів з охорони праці. Інструкції з охорони праці. Нормативно-правові засади укладення колективного договору. Розділ «охорона праці» в колективному договорі.

Змістовний модуль 12. Обов'язки посадових осіб у сфері управління охороною праці.

Поняття посадової особи. Участь роботодавця у заходах з охорони праці. Права та обов'язки інженера з охорони праці. Організація СОП на підприємстві. Відповідальність посадових осіб за порушенням вимог з охорони праці.

Змістовний модуль 13. Документація в СУОП.

Документування і документознавство.

Класифікація документів з охорони праці. Підходи до класифікації (систематизації) документів з охорони праці. Методика з формування документації СУОП та її заповнення. Проблематика використання інформаційного ресурсу у сфері охорони праці на рівні окремого об'єкта.

Змістовний модуль 14. Дотримання безпеки під час експлуатації виробничого та технічного устаткування.

Поняття безпеки. Безпека при експлуатації посудин, що працюють під тиском. Безпека при експлуатації котельних і компресорних установок. Безпека при експлуатації трубопроводів. Поняття пожежовибухонебезпеки.

Змістовний модуль 15. Комплексний характер побудови та функціонування СУОП на підприємстві.

Систематизація організаційно-правових та технічних характеристики СУОП. Структурування СУОП. Аналіз функціонування СУОП на конкретному об'єкті.

3. Рекомендована література.

Базова:

1. **Батлук В.А.** Охорона праці : навч. посіб. / В.А. Батлук, М.П. Кулик, Р.А. Яцюк. – Львів : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2011. – 386 с.
2. **Березуцький В.В.** Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці» / В.В. Березуцький. – Х. : Форт, 2011. – 124 с.
3. **Гандзюк М.П.** Основи охорони праці : підручник; 3-є вид. / М.П. Гандзюк, Є.П. Желібо, М.О. Халімовський ; за ред. М.П. Гандзюка. – К. : Каравела, 2005. – 392 с.
4. **Геврик Є.О.** Охорона праці: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є.О. Геврик. – К. : «Ніка-Центр», 2003. – 280 с.
5. **Гогіташвілі Г.Г.** Основи охорони праці : навч. посіб. ; 4-е вид., випр. і доп. / Г. Г. Гогіташвілі, В. М. Лапін. – К. : Знання, 2008. – 302 с.
6. **Жидецький В.Ц.** Основи охорони праці : підручник / В.Ц. Жидецький. – Львів : Афіша, 2005. – 320 с.
7. **Мягченко О.П.** Безпека життєдіяльності людини та суспільства: Навчальний посібник / О.П. Мягченко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.
8. **Дронова О.Л.** Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні : монографія / О.Л. Дронова. – К. : Ін-т географії НАН України, 2011. – 268 с.
9. **Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Запарний В. В.** Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / За ред. Є. П. Желібо. 6-е вид. К.: Каравела, 2008. 344 с.
10. Использование международных механизмов для защиты трудовых и профсоюзных прав / под ред. Е.С. Герасимовой, О.С. Крыловой. – М. : АНО «Центр социально-трудовых прав»; СПб. : ЛЕМА, 2012. – 148 с.
11. **Керб Л.П.** Основи охорони праці : навч. посібник / Л.П. Керб. – К. : КНЕУ, 2004. – 215 с.
12. **Катренко Л.А.** Охорона праці : навч. посіб. / Л.А. Катренко, Ю.В. Кіт, І.П. Пістун. – Суми : Унів.книга, 2009. – 539 с.
13. Охорона праці : навч. посіб. / Н.І. Андрейчук, Ю.В. Кіт, С.В. Шибанов, О.В. Шерстньова. –Л. : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2012. – 273 с.
14. Охорона праці : навч. посіб. / [З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третьак, Р.М. Ковтун] ; за ред. проф. З.М. Яремка ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 374 с.
15. Охорона праці та промислова безпека. Монографія / К.Н. Ткачук, Л.Д. Третьякова, Д.В. Зеркалов, О.І. Полукаров, С.Ф. Каштанов. – К.: Основа». 2014. – 823 с.
16. Основи охорони праці: Підручник / 2-ге видання, доповнене та перероблене / К.Н. Ткачук, М.О. Халімовський, В.В. Зацарний, Д.В. Зеркалов, Р.В. Сабарно, О.І. Полукаров, В.С. Коз'яков, Л.О. Мітюк ; за ред. К.Н. Ткачука і М.О. Халімовського. — К. : Основа, 2006. – 448 с.
17. Основи охорони праці : навч. посіб. / Р.М. Івах, Я.І. Бедрій, Б.О. Білінський та ін. – К. : Кондор, 2012. – 464 с.
18. **Пістун І.П.** Охорона праці (основні поняття та терміни) : навч. посіб. / І.П. Пістун, А.П.Березовський, І.О. Трунова. – Л. : Тріада плюс, 2010. – 199 с.
19. Правові основи працевохоронної політики та охорони праці : навч. посіб. / В.Д. Губенко, Б.М. Коржик, В.П. Андрійченко та ін. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 173 с.
20. Практикум з охорони праці : навч. посіб. / О.М.Кухнюк, С.Л. Кусковець, М.В. Сурговський та ін. – Рівне : НУВГП, 2011. – 266 с.
21. **Семчук Я.М.** Охорона праці : навч. посіб. / Я.М. Семчук, І.В. Воєвідко, М.П. Кулик. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ: Факел, 2010. – 408 с.

Допоміжна:

1. **Денисевич А.Ю.** Адаптація трудового законодавства України до законодавства Європейського Союзу / А.Ю. Денисевич // Форум права. – 2014. – № 2. – С. 104–107.
2. **Древаль Ю.Д.** До питання про формування та реалізацію державної політики у сфері охорони праці / Ю.Д. Древаль // Теорія та практика державного управління: зб. наукових праць. – 2014. – № 2 (45). – С. 3–8.
3. **Лопушняк Г.С.** Державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи: сутнісно-проблемні аспекти / Г. С. Лопушняк // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 2. – С. 491-499.
4. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні : аналіт. доп. / Ю.М. Скалецький, Д.С. Бірюков, О.О. Мартюшева, Л.Д. Яценко. – К. : НІСД, 2012. – 56 с.
5. Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми: тези доп. та наук. повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 5-6 жовт. 2012 р.) / за ред. В.В.Жернакова. – Х. :Право,2012. – 500 с.
6. **Сьомич М.І.** Правова природа участі працівників у локальному нормативно-правовому регулюванні праці / М.І. Сьомич // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2014. – № 1. – С. 169 – 174.
7. **Телічко О.А.** Процес адаптації трудового законодавства України в сфері охорони праці до європейських стандартів / О.А. Телічко // Юрид. наука і практика. –2011. – № 1. –С. 24–30.
8. Трудове законодавство: шляхи реформування : матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Харків, 12 квіт.2013 р.) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2013. – 364 с.
9. Управлінське документування : підручник / [за заг. ред. Ю. І. Палехи]. – К. : Ліра-К, 2015. –368 с. –(Діловодство в інформац.-консультац. діяльності).

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі виконання слухачем модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту тощо) та є обов'язковим для слухача. Упродовж навчального семестру під час вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» проводяться три модульні контролю.

Підсумкова модульна оцінка визначається як сума поточної та контрольної оцінок (балів) з даного модуля. Оцінювання кожного контрольного модуля необхідно проводити таким чином, щоб звітність за результатами засвоєння модуля була проведена за обов'язкові види робіт та допоміжні завдання (у цьому разі повинна враховуватись активність та поточна успішність слухача на семінарах тощо).

Підсумкова семестрова оцінка визначається за результатами підсумкових модульних оцінок, отриманих у результаті засвоєння всіх модулів.

Підсумковою формою контролю з навчальної дисципліни є екзамен.

Розробник:

професор кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки
д.держ.упр., професор
Ю.Д. Древаль